

Истина о посљедњем сарајевском транспорту

Јасна Вејзовић Тадић

Новинар и уредник, Српска
новинска агенција;
jasnatadic@yahoo.com

Информативни прилог

УДК 343.34(497.13):329.18(497.15)

DOI 10.7251/TOP2006155V

Покушавајући да сазнам гдје је убијен мој дјед Радомир (Срете-на) Тасић, рођен 1909. године, а кога су усташе у марту 1945. године одвеле из Сарајева посљедњим транспортом, обратила сам се Јавној установи „Спомен-подручје Доња Градина“, дајући следеће податке:

Посљедњи транспорт заробљених Сарајлија, 460 припадника покрета отпора и других становника, усташе су одвеле крајем марта 1945. године. Транспорт се кретао жељезничком пругом и заустављен је у Високом, градићу удаљеном тридесетак километара од Сарајева. Према локалним причама, постојао је покушај размјене заробљеника између усташа и Врховног штаба ЈА да их пусте у замјену за неке припаднике НДХ и високопозициониране усташе. Пошто договор није реализован, транспорт је кренуо према Броду на Сави. Зауставили су се потом у Добоју. У Добоју је воз са затвореницима стајао извјесно вријеме. Радомир Тасић, који је ту имао родбину, која је дошла на станицу, молио је да му донесу хљеба, јер њему и осталима нико данима није дао ништа за јело, као ни воду. Транспорт са несрећним људима кренуо је према Броду, гдје их је задесило савезничко бомбардовање. Породице затвореника чуле су да је бомбардовање било ужасно и нису знале шта је било са посљедњим транспортом, у коме су били њихови чланови.

Све то дешавало се крајем марта и почетком априла 1945. године, а послје тога о том транспорту деценијама само се нагађало. Породицама затвореника из тог посљедњег сарајевског транспорта речено је да су заробљеници побијени у Јасеновцу, али, с обзиром на то да нада умире посљедња, многи нису жељели у то да вјерују јер материјалних доказа о смрти није било.

* * *

Усташе, предвођене ратним злочинцем Максом Лубурићем,¹ који је основао и једно вријеме командовао Концентрационим логором Јасеновац, завиле су у црно породице Тасић,² Бурић,³ Дајић (Даич)⁴ и многе друге. Бјежећи од партизанских јединица које су надирале према Сарајеву, усташе су хапсиле преостале Србе у граду, као и припаднике покрета отпора, међу којима су били Радомир Тасић, Стјепан Стево Бурић, Владимир Дајић (Владо Даич) и многи други, а међу њима је било и жена.

Стево Бурић је био вођа такозване „петорке“ – како су тада били организовани припадници покрета отпора у Сарајеву. Ухапшен је и одведен у затвор – мучен звјерским методама, а његова сестра Софија, која је ишла и молила усташе да поштеде његов млади живот, од њих је добила само његову крваву кошуљу.

Похапшени су и други из те групе покрета отпора који су радили у сарајевској Радионици, а Радомира Тасића, тог 29. марта, није спасила ни чињеница да му је жена била Нијемица. Ана Тасић, рођена Фингернагел, није могла ништа да учини да би спасила мужа. Након што је ухапшен, ишла је са тада деветогодишњом кћерком Горданом у усташки затвор да се распитује за супруга, а они су јој запријетили да иде кући док нису ухапсили и њу и кћерку. Након завршетка рата, Радомирова супруга Ана није хтјела да вјерује да је њен Раде убијен, јер је чула да су га неки видјели у логору у Италији и говорили да ће се сигурно јавити и вратити кући. У марту 1946. године дала је изјаву пред Градском комисијом за утврђивање злочина окупатора и њихо-

¹ Вјекослав Макс Лубурић немилосрдно је убијао становнике Сарајева и његове околине у марту и у априлу 1945. године: Оглас Приеког ратног суд стожера пуковника Лубурића у Сарајеву ради дјела против обстанка Независне Државе Хрватске, Суд. бр. 6-1945, Сарајево, 29. ожужка 1945. године, извор: Đorđe Mihovilović, *Željezničari u koncentracijskom logoru Jasenovac*, knjiga II, Jasenovac 2018, 357.

² Radomir (Sretena) Tasić, 1909–1945, Jasenovac, *Poimenični popis žrtava KL Jasenovac 1941–1945: pregled i pretraga poimeničnog popisa žrtava KL Jasenovac 1941–1945, Spomen-područje Jasenovac* <<http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=7618>>

³ Burić (Petra) Stjepan, 1911–1945, Jasenovac, Ibid.

⁴ Dajić (Bude) Vladimir, 1911–1945, Jasenovac, Ibid.

вих помагача у Сарајеву: „Мој муж Радомир Тасић, одведен је 29. марта 1945. године по двојници усташа и једним агентом. Кроз три дана је транспортован у логор Јасеновац, виђен је у вагону на станици Високо и Добој. Мислим да је ухапшен због хапшења Бурић Стеве, са којим је мој муж био везан у илегалном раду. Заједно су радили у жељезничкој радионици Сарајево. Друго ми ништа по овој ствари није познато“⁵. Ана је умрла 1985. године и до смрти се надала да је њен Раде негдје жив, мада је у дубини душе знала да би дошао да је тако.

Његова кћерка Гордана (83) каже да су им тадашње власти издале и потврду да је њен отац убијен у Јасеновцу, али да су сумње увијек остале – жестоко савезничко бомбардовање Брода увијек ју је наводило да сумња да ли је то истина.

Сестра Стеве Бурића, Софија, према причи њене унукe Романе, чак је послѣ рата некако успјела да оде у СССР и да се тамо распитује за тај транспорт. Вјеровала је да су тадашњи Совјети успјели да ослободе заробљенике и негдје их склоне.

Радомир Тасић и Стјепан Стево Бурић били су у илегалци од 1941. до 1945. године. Неколико пута су их усташе привођале, али су увијек пуштани јер није било доказа да би их ухапсили⁶.

* * *

Горданина породица тражила је информације о овом догађају на више адреса – Архив Хрватске, Архив Југославије, Музеј жртава геноцида у Београду, али они нису имали податке о том транспорту. Из Епархије славонско-пакрачке речено је да, према њиховим сазнањима, не постоји разлог због ког тај транспорт није стигао у Јасеновац, а исто су рекли и у Удружењу грађана „Јадовно 1941“.

Из Јавне установе Спомен-подручје Доња Градина 22. априла 2020. године, баш на дан када су 1945. године логораши у Јасеновцу извршили пробој из тог злогласног логора, стигла је потврда да је 460 заробљеника у посљедњем транспорту из Сарајева „убијено по кратком поступку“ у Доњој Градини. У књизи *Сарајево у револуцији*, књига 4,⁷ говори се о судбини тог транспорта, а биографски подаци о Ра-

⁵ Đorđe Mihovilović, *Željezničari u koncentracijskom logoru Jasenovac*, knjiga II, Jasenovac 2018, 369.

⁶ Ibid.

⁷ Grupa autora, *Sarajevo u revoluciji*, knjiga 4, Sarajevo 1981.

домиру Тасићу објављени су у књизи *Жељезничари у концентрационом логору Јасеновац*: „Син Сретена и Василије, рођ. Јагличић. Рођен је 5. рујна 1909. године у мјесту Јагодња код Вишеграда. Стројобраварски занат изучавао је од 1924. до 1927. године у Ложионици Сарајево. Године 1928. прелази у парну пилану Устипрача а.д. у Устипрачи, да би се 1931. године вратио у Ложионицу. Ондје је остао до 1938. године, када је примљен у Главну жељезничку радионицу. Од 1941. сурађивао је с НОП-ом. Због тога је тијеком 1941. и 1942. године у неколико наврата хапшен, али је у недостатку доказа пуштан на слободу. Посљедњи пут затворен је 29. ожујка 1945. године након хапшења радних колега Стјепана Бурића и Владимира Дајића. Почетком травња одведени су у концентрацијски логор Јасеновац, гдје су ликвидирани одмах по доласку у логор. У браку са супругом Аном, рођ. Фингернагл родом из Доноја, Радомир је имао кћерку Гордану“⁸.

Према подацима Јавног тужилаштва НР Хрватске, број 105/48 од 13. 9. 1948. године: „У вези са саслушањем Емила Тука и процесом против Љубе Милоша, потврђује се да су сви антифашисти из Сарајева (око 460), који су у априлу 1945. године упућени у Јасеновац, настрадали тако што су отишли директно у Градину на ликвидацију. Нису уопште дошли у логор Јасеновац. Према изјави Љубе Милоша и осталих оптужених јасеновачких кољача, нико се из ове групе није спасио.“

Брза ликвидација је извршена због тога што су се усташе спремале за повлачење и настојале да униште што више трагова својих злочина.

И ту свака сумња престаје - све невјерице, страховања, надања присутна деценијама, распршене су у неколико реченица.

Посљедњи транспорт из Сарајева, којим су усташе одвеле 460 припадника покрета отпора и сасвим обичних грађана које су покупили на улици, завршио је пут у Доњој Градини.

⁸ Đorđe Mihovilović, *Željezničari u koncentracijskom logoru Jasenovac*, knjiga II, Jasenovac 2018, 364.

Извори и литература

Архива ЈУСП Доња Градина

Grupa autora, *Sarajevo u revoluciji*, knjiga 4, Sarajevo 1981.

Đorđe Mihovilović, *Željezničari u koncentracijskom logoru Jasenovac*, knjiga II, Jasenovac 2018.

Poimenični popis žrtava KL Jasenovac 1941-1945, pregled i pretraga poimeničnog popisa žrtava KL Jasenovac 1941-1945, Spomen-područje Jasenovac; <<http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=7618>>